

APRIL 2002
NUMMER 10

In dit nummer

- **NVK2 in de eindsprint**
- **A@K werkt aan de wereld van overmorgen**
- **Historische referenties voor evaluatie landschapskwaliteit**
- **Tussen flexibiliteit en onafhankelijkheid (interview met Rijk van Oostenbrugge en Maria Witmer)**

Nieuws van het Natuurplanbureau

is een gezamenlijke uitgave van de planbureaupartners: RIVM, WUR, RIKZ en RIZA. De Nieuwsbrief is bedoeld voor planbureau medewerkers en/of geïnteresseerden in planbureauwerk binnen de partnerinstellingen.

Redactie: Bram ten Cate,
NPB – vestiging Wageningen
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 44 82
E-mail: info@npb-wageningen.nl

Internet: www.natuurplanbureau.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres.

Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

**Nummer 11 van de Nieuwsbrief
verschijnt in mei 2002**

Nieuws van het Natuurplanbureau

NVK2 in de eindsprint

Jaap Wiertz

De Marathon Natuurverkenning 2002 nadert de finish. Teksten en illustraties worden gereed gemaakt tot een boek van ca. 100 pagina's. Begin april is het boek drukklaar. De verwachte verschijningsdatum is 1 mei 2002.

Ook verschijnt er een zelfstandige beleidsamenvatting waarvan de inhoud de politieke actualiteit van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, de Habitat- en Vogelrichtlijn en de Wet op de Ruimtelijke Ordening raakt. De samenvatting is op 19 maart ter kennisname ingebracht in de Rijksplanologische Commissie (RPC). Op deze manier kunnen de resultaten ook van nut zijn voor de besluitvorming over de VIJNO-Pkb3 en de Natuurbeschermingswet. Deze besluiten staan voor april gepland.

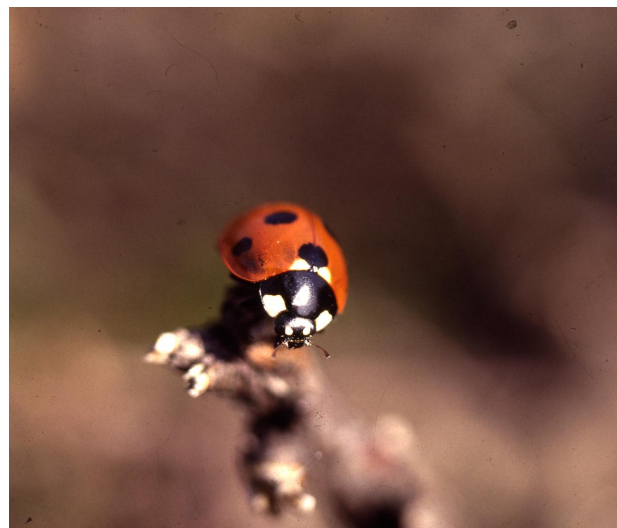
Intmiddels wordt ook gewerkt aan werkdocumenten, achtergrondrapporten en verdere kwaliteitsborging in de vorm van processchema's en factsheets. Eind april ligt dus 'de finish', maar zoals bij een echte topsportprestatie is ook hier een 'cooling-down'. Het projectteam NVK zal in mei en juni 2002 zorgen dat de resultaten van de Natuurverkenning breed bekend worden.

A@K werkt aan de wereld van overmorgen

Jan Klijn

De ervaring leert dat het werken voor Natuurbalansen en Natuurverkenningen, - hoewel de bedoelingen soms anders zijn -, onder forse tijdsdruk verloopt. Dat betekent nogal eens dat noodzakelijke en tijdig in te zetten investeringen in onderzoek op langere termijn in het gedrang komen. Om onafhankelijk advies uit te brengen over de onderzoekstrategie voor het Natuurplanbureauwerk voor de lange termijn is de A@K in het leven geroepen. De A@K is een adviesgroep binnen het Natuurplanbureau met mensen van Alterra, RIVM en het Innovatienetwerk

Het Natuurplanbureau wil tijdig kunnen anticiperen op problemen die zich weliswaar al enige tijd aankondigen, maar nog niet vermeld staan op de verlanglijst van het ministerie van LNV als hoofdopdrachtgever. Deze laat immers via een zogenaamde kaderbrief weten welke onderwerpen in welke Balans of Verkenning aan de orde moeten komen.

Vaak zijn dat zaken die direct met de haalbaarheid van het staande beleid te maken hebben en minder met zaken die zich nog niet echt politiek manifesteren. Evenmin staan daar onderwerpen in die met het goed functioneren van de werkplaats van het onderzoek (de "toolbox") verband houden. Dat kan betekenen dat de onderwerpen van overmorgen, maar ook de noodzakelijke investeringen in de instrumentontwikkeling (bijv. modellen of datalogistiek of scenario-methoden) teveel achterblijven.

De A@K heeft vorig jaar een eerste advies uitgebracht, waarin agendavorming voor het onderzoek voorop stond. Gepoogd is aan te geven welk nieuw en verkennend onderzoek op de rol gezet moet worden, maar ook welke onderwerpen voortdurend aandacht vergen. Niet verrassend is dat investeringen in Gamma-onderzoek hoog uit de bus kwamen, met onderwerpen als "natuurinclusief denken" en meer inzicht in kosten-baten (in de brede zin van het woord) van natuur en landschap. Ook is aandacht gevraagd voor de "juridisering" die we om ons heen zien, waar Vogel- of Habitatrichtlijngebieden in discussie komen als er weer uitbreidings-plannen ontstaan die daarmee strijdig kunnen zijn.

Verder pleit de A@K voor voortdurende aandacht voor datalogistiek en kwaliteitszorg. Het advies is zo snel en praktisch als mogelijk is de inhoudelijke banden met het Ruimtelijk Planbureau in oprichting aan te halen, aangezien het Natuurplanbureau en ook het Milieuplanbureau zeer met de ruimtelijke aspecten verbonden zijn. De groep zal in directe interactie met de thematrekkers van het Natuurplanbureau pogen sommige van de aangedragen thema's, die al in het werkplan van 2002 zijn "gearresteerd" wat meer profiel te geven.

Nadere informatie is te verkrijgen bij Jan Klijn (voorzitter) of bij Paul Hinssen.

Agenda

13 juni 2002

Derde jaarlijkse Themadag 'Pijlers onder planbureauproducten'

Tijd: 9.00 – 17.00 uur

Locatie: Alterra-oost, zaal C

Foto: Mantel, Schermerhorn

Historische referenties voor evaluatie landschapskwaliteit

Paul Hinssen

Op 27 februari vond in de reeks Planbureauvaardigheden de zevende themamiddag van het Milieu- en Natuurplanbureau plaats. Met de bedoeling een discussie uit te lokken, vertolkte Joep Dirx zijn visie op de behoefte van het Natuurplanbureau aan landschapsreferenties en graadmeters landschap. Daarop volgde Wim Knol een inspirerend betoog over 'zijn' systeem 'Historisch Grondgebruik Nederland', waarin met remote sensing technieken historische gegevensbestanden over het ruimtegebruik en landschap van 1850 tot 1980 worden ontsloten.

Wat volgde, was een geanimeerde discussie, met als rode draad de vraag 'Als je wilt aangeven hoe het staat met het landschap vandaag, helpen historische referenties daar dan bij?' Geruime tijd werd stilgestaan bij de gedachte of je de volledige historische situatie in kaart moet hebben gebracht om de waarde van het huidige landschap te kunnen beoordelen. Kun je graadmeters ontwikkelen zonder ruimtelijk-historische referentie? Kortom moet je het nulpunt kennen om de temperatuur van het landschap te meten? Sommigen betogen dat het voldoende is om een steekproef van een historische

situatie te kennen. Anderen geven aan dat kennis van de 'life history' helpt om keuzes voor de toekomst te maken. Duidelijk werd dat er verschillende historische referenties zijn. Verder komen achterliggende processen in beeld en de snelheid van verandering van onze leefomgeving. Ook de verandering in het denken over landschappen speelt een rol bij de waardering van landschap. Wat nu als heidegebied zeer gewaardeerd wordt, stond nog geen dertig jaar geleden bij het CBS te boek als 'woeste grond'.

De discussie werd soms wat onoverzichtelijk omdat de verschillende disciplines (GIS-experts, landschapsarchitecten, ecologen) niet geheel thuis zijn in elkaars spraakgebruik. Desalniettemin gaf de middag aan velen voldoende stof tot nadenken, en daar zijn deze themamiddagen uiteindelijk voor bedoeld.

Tussen flexibiliteit en onafhankelijkheid Een interview met Rijk van Oostenbrugge en Maria Witmer

Florence van den Bosch

Vol enthousiasme zijn onderzoekers van Alterra, RIVM en RIKZ/RIZA aan het werk voor de nu al weer vijfde Natuurbalans. Deze keer onder de bezielende leiding van een nieuwe trekker; Maria Witmer durft het stokje over te nemen van Rijk van Oostenbrugge. Naarmate het gesprek met de twee trekkers vordert, wordt duidelijk hoe zwaar de taak is die zij op haar schouders neemt.

Over mensen praten is vragen om moeilijkheden. Dat is echter wel wat we gaan doen. Waarom: omdat mensen centraal staan wanneer je een

de Natuurbalans terechtkwamen. Als je mensen veel ruimte geeft om hun eigen ideeën in te brengen en je ziet dat wat ze aanleveren uiteindelijk niet past binnen de rode draad van de Natuurbalans, dan is het moeilijk om tegen die mensen te zeggen: jouw stukje doet niet mee." Is dat wel gelukt, dan? "Perfect", volgens Rijk; "ik heb het altijd ontzettend naar mijn zin gehad in projectteams. Meestal klikte het wel goed. Bij sommige mensen vind ik het onvoorstelbaar dat ze weer zijn gaan meedraaien, na wat er het jaar daarvoor was gebeurd. Dat zegt iets over hun flexibiliteit."

jagen. Er is een spanning tussen mijn ongeduld en de tijdsdrang, en het goed omgaan met de mensen die het allemaal moeten gaan doen."

Gelukkig geldt dat men al doende leert. Rijk vermoedt dat hij in de loop der jaren beter is geworden in het aansturen van het project. Waar hij aan toevoegt dat vooral het aansturen van de bazen binnen het Natuurplanbureau niet meevalt. "Je moet je opdrachtgever aansturen. En als het gaat om mensen als Klaas van Egmond, André van der Zande, Rob Maas, dan is dat niet de minste klus. Met aansturen bedoel ik vooral het temperen van de ambitie van deze mensen als het gaat om de Natuurbalans. Als dat je niet lukt, worden de mensen die het werk moeten uitvoeren knettergek. Waar je onderzoekers vooral mee kwijtraakt, is als je op het laatste moment met veranderingen komt die ertoe leiden dat de conclusies in de Natuurbalans gaan afwijken van hetgeen de medewerkers hebben aangeleverd. Als je inhoudelijk gaat afwijken van het materiaal dat aangeleverd is, dan ben je je krediet kwijt." Maria heeft inmiddels stappen gezet om dit soort ontwikkelingen voor te zijn: "We hebben nu al een gesprek met Klaas gehad, we weten wat zijn prioriteiten zijn. En ik heb bij de Milieuverkenning meegemaakt dat ik van twee verschillende kanten opdrachten kreeg die met elkaar in strijd waren. Ik ben toen naar beide personen toe gegaan en heb gezegd: dat kan niet. Zeg maar wat het

wordt. Zulke dingen komen altijd op het moment dat je er geen tijd voor hebt, toch moet je er aandacht aan besteden. We weten ook: je werkt voor beleid, dat kan een onverwachte wending hebben. Als Klaas dus op het laatste moment nog met nieuw

Maria: "Ik ben zelf een tamelijk ongeduldig mens, en dan zal het moeilijk zijn om mensen niet over de kling te jagen".

commentaar komt, dan zullen we bekijken of het haalbaar is om het mee te nemen. Ik heb goede voornemens om er open mee om te gaan."

Inmiddels weet iedere deelnemer aan Natuurbalansen hoe weinig tijd er altijd is om gedegen onderzoek uit te voeren vóór de deadline, die in mei valt. Dit jaar is het zo mogelijk nog krappere dan voorgaande jaren, omdat pas eind januari begonnen is met het opstarten van het project. Het leek mij dan ook legitiem om de trekkers de vraag voor te leggen: hoe denken jullie dat problemen met te weinig tijd in de toekomst voorkomen kunnen worden? Zij beweren dat er gewoon eerder begonnen moet worden. Maria: "Mijn voorstel is om, als het boekje in september klaar is, zelf de weg vrij te banen voor de volgende Natuurbalans." Dat is Rijk niet degelijk genoeg; "Ik zou het ideaal vinden wanneer in mei-juni van dit jaar de projectleider voor volgend jaar klaar staat. Want de werkplannen worden in september gemaakt; in januari

doel hebt dat alleen met samenwerken bereikt kan worden. Dat blijkt al bij mijn eerste vraag aan Rijk, als ik wil weten wat hij het moeilijkst vond aan het leiden van een project. "Het moeilijkst heb ik altijd gevonden: goeie mensen zoeken. En vinden.", is Rijks ervaring. "Zeker de eerste jaren moesten het mensen zijn die flexibel waren, die er geen probleem mee hadden dat ze vage vragen kregen, en daarmee het risico liepen dat ze stukken schreven die niet in

Rijk: "Het moeilijkst heb ik altijd gevonden goeie mensen te vinden"

Waarschijnlijk zegt het ook een hoop over de persoon van de projectleider. Het is dan ook een grote vraag hoe Maria met dit soort problemen om zal gaan. Hoe ziet zij zichzelf in haar nieuwe rol? Maria: "De tijd is krap, we zijn te laat begonnen, ik ben zelf een tamelijk ongeduldig mens, en dan zal het moeilijk zijn om mensen niet over de kling te

is iedereen allang vol gepland." Natuurlijk kun je ook de ambities voor de Natuurbalans bijstellen, maar volgens Rijk staat de CUI (Commissie Uitvoerende Instellingen Natuurplanbureau) daar niet achter: "dat is vloeken in de kerk".

Eerder beginnen en, als je dan toch bezig bent, ook maar wat langer doorgaan als projectleider. Zodat er gelegenheid is om de boodschap bij de politiek te brengen. Rijk: "Sowieso is het heel goed als iemand het hele jaar projectleider is, want wat ik frustrerend vind is dat het nazorgtraject altijd kind van de rekening is. Terwijl dan geogost moet worden. Want het boekje verspreiden is leuk, maar je moet het hebben van de praatjes die je houdt. Dat hebben wij de eerste jaren wel gedaan: we zijn bij de Raad voor het Landelijk Gebied, de VROM-raad etcetera geweest. Dan kun je je boodschap

ik bij het Natuurplanbureau kwam werken, zelf nooit zo in geloofd, maar ik ben gaandeweg gaan zien dat onafhankelijkheid heel

Knabbelen aan het ecologisch kapitaal is ook knabbelen aan het sociaal en economisch kapitaal

belangrijk is. Je moet zaken kunnen oppakken die het beleid onwelgevallig zijn. Maar je moet ook onafhankelijk zijn, en dat vind ik eigenlijk nog veel moeilijker, ten opzichte van maatschappelijke groeperingen. Oppassen dat je niet de spreekbuis wordt van organisaties als Natuurmonumenten en Natuur en Milieu en zo." Op mijn vraag hoe dat laatste dan een probleem kan worden, zijn Rijk en Maria unaniem: de betrokkenheid die zij beiden hebben bij natuur, maakt dat het soms moeilijk is om je onafhankelijk op te stellen.

leverde informatie aan over de gang van zaken op provinciaal niveau. De vraag was toen echter nog of de aangeleverde informatie van de onderzoekers voldoende was om deze conclusie te onderbouwen. Op het moment dat je in een gesprek met natuurbeschermingsorganisaties laat zien dat het die kant uit gaat, wordt de druk heel groot om die conclusie op te schrijven voordat je hem getoetst hebt. Want voor je het weet, staat het in de pers." Maria vult aan: "in de verschillende deelonderzoeken kom je op verschillende conclusies uit. De vraag is dan: wat speelt er in ál die onderzoeken? Als nou iedere keer blijkt dat de Ecologische Hoofdstructuur versnipperd is, de natuurdoeltypen gaan afwijken van de oorspronkelijke doelen, de verdroging niet op de juiste plekken wordt bestreden, dan zie je wat er ontbreekt in het beleid: samenhang en regie. Dat kun je uit één zo'n deelonderzoek niet halen. Dat is gewoon een abstractieniveau hoger."

Rijk vult nog aan: "Bij het formuleren van conclusies kun je enorm profiteren van iemand als Klaas van Egmond, die in staat is om op een avond de hele Natuurbalans door te lezen; hij haalt de details eruit, maar hij haalt ook de grote lijnen er uit".

Dit jaar hebben we als thema voor de Natuurbalans: de sociaal-economische betekenis van natuur. Leuk onderwerp, en zeer geschikt voor het overbrengen van een boodschap aan de politiek.

Welke oneliner heeft Maria in haar hoofd? "Ik zou het prachtig vinden als luid en duidelijk over kwam dat knabbelen aan het ecologisch kapitaal – aan natuur en landschap – ook knabbelen is aan het sociaal en economisch kapitaal. Maar we moeten het wel kunnen onderbouwen."

Natuurplanbureau – vestiging Wageningen

Wie is wie?

Paul Hinssen - *Afdelingshoofd*
Florence van den Bosch - *Onderzoeker Beleidsanalyse*
Bram ten Cate - *Coördinator Communicatie & Kwaliteit*
Joep Dirx - *Senior Onderzoeker Landschap*
Jolanda Eimers - *Secretaresse*
Hans Farjon - *Adviseur*
Marjon Hinssen-Haanen - *Bureaumanager*
Harm Houweling - *Onderzoeker Modellen & Data*
Hans Leneman - *Adviseur*
Wim Lammers - *Senior Adviseur*
Tanja de Koeijer - *Onderzoeker Economie*
Saskia Ligthart - *Senior Onderzoeker Beleidsanalyse*
Karin Sollart - *Project Assistent*

Voorstelbaar natuurlijk. Maar hoe kunnen ideeën van bijvoorbeeld Natuurmonumenten een rol gaan spelen in conclusies van de Natuurbalans die toch – naar we mogen aannemen – gebaseerd zijn op gedegen wetenschappelijk onderzoek? Rijk: "Ik

overbrengen. Maar dat kost heel veel energie." De boodschap overbrengen bij de politiek; dat brengt ons op een ander interessant onderwerp. Hoe zit het eigenlijk met de onafhankelijke positie die het Natuurplanbureau moet innemen ten opzichte van allerlei belanghebbenden waaronder het ministerie van LNV? Rijk: "Ik heb daar, voordat

kan wel een voorbeeld geven. In de laatste Natuurbalans was de belangrijkste conclusie dat de regierol van de overheid onvoldoende is en dat met name LNV daar steken laat vallen. Deze conclusie kwam aan de orde doordat één iemand informatie aanleverde over publiek-private samenwerking, en een ander

Zojuist verschenen

Folder Natuurplanbureau – vestiging Wageningen: deskundige partner in de planbureaufunctie

Exemplaren zijn te verkrijgen via het secretariaat van het NPB in Wageningen.